

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ РЕФОРМУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ

Сєрбін Вадим Володимирович,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,
кафедра менеджменту і оподаткування,

Навчально-науковий інститут економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна;

e-mail: darakanout@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-8630-3691

Анотація. Незалежність України, що стала позитивним чинником розвитку демократичних тенденцій нашої країни, суттєво змінила економічний сектор держави, який усе ще перебуває у стані пошуку та реформування. У цьому контексті особливо помітним є розв'язання проблеми вдосконалення податкової системи, оскільки стара модель планової економіки була неприйнятною, а економічний вектор змінився від командування до маркетингу, де активно впроваджуються міжнародні стандарти обліку та оподаткування. Водночас сьогодні актуальним завданням еволюції податкової системи все ще залишається забезпечення її стабільності та легкої корекції, що, у свою чергу, має призвести до деяких позитивних факторів: збільшення надходжень до бюджету, удосконалення механізмів збору та управління податком на додану вартість.

Розглядається природа і сучасний стан податку на додану вартість в Україні та світі. Установлено, що податок на додану вартість є одним із найважливіших податків. Визначено основні положення законодавства, що стосуються функції податку на додану вартість, та основні питання, пов'язані зі збором та адмініструванням податків. Зазначено, що різні ланки реформи податку на додану вартість взаємопов'язані, а наявні методи недостатньо ефективні. Як результат — основними проблемами сучасного управління податком на додану вартість є недооцінка економічних складових податкової системи, складних механізмів і непрозорих платіжних систем, які створюють передумови для недостатнього фінансування країни та сприяють корупції.

Чітко окреслено і запропоновано можливість і напрям реформування ПДВ в Україні. Серед основних шляхів реформування ПДВ надано особливу увагу питанням щодо зменшення ставки податку на додану вартість, що має призвести до зниження внутрішніх цін на продукцію та зростання попиту; спрощенню правил збору і сплати ПДВ, що, у свою чергу, допоможе розв'язати проблеми адміністрування ПДВ. У результаті — суб'єкти господарювання отримають додаткові кошти, які наразі вони змушені використовувати для залучення додаткових спеціалістів у юридичних і фінансових сферах, перевірок, судових зборів, зборів фіскальних органів тощо. Вивільнені ресурси (і відповідні кошти) підвищать прибутковість компаній і можуть бути використані для подальшого розвитку конкретних організацій, що, у свою чергу, збільшить їхню прибутковість, а отже, і збільшення надходжень за рахунок податку на додану вартість.

Ключові слова: податок на додану вартість, ПДВ, державний бюджет, адміністрування, непрямі податки, реформування.

Формул: 0; рис.: 2; табл.: 1; бібл.: 9.

ANALYSIS OF OPPORTUNITIES FOR VAT REFORMING IN UKRAINE

Sierbin Vadym,

Student of Master's Degree,

Department of Management and Taxation,

Educational-Scientific Institute of Economics and Management and International Business,

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Ukraine;

e-mail: darakanout@gmail.cpm; ORCID ID: 0000-0001-8630-3691

Abstract. Ukraine's independence has become a positive factor in the development of democratic tendencies in our country and has also significantly changed the economic sector. It is still in the process of being sought and reformed. In this context, the solution to the problem of improving the tax system is particularly clear, as the old model of planned economy was unacceptable, and the economic vector has changed from command to marketing, where international standards of accounting and taxation are actively implemented. At the same

time, today the urgent task of the evolution of the tax system in Ukraine is still to ensure its stability and easy correction, which in turn should lead to some positive factors: increased budget revenues, improved mechanisms for collecting and managing value added tax.

The article considers the nature and current state of value added tax in Ukraine and the world. It is established that the value added tax is one of the most important taxes. The main provisions of the legislation concerning the function of value added tax and the main issues related to the collection and administration of taxes are identified. It has been identified that the various aspects of value added tax reform are interlinked, and that existing methods are not effective enough. As a result, the main problems of modern value added tax management are the underestimation of the economic components of the tax system, complex mechanisms and non-transparent payment systems, which create preconditions for insufficient funding of the country and contribute to corruption.

The possibility and direction of VAT reform in Ukraine are clearly outlined and proposed. Among the main ways to reform VAT, special attention is paid to reducing the value added tax rate, which should lead to lower domestic product prices and increased demand. Simplification of the rules for collecting and paying VAT, which in turn will help solve problems related to VAT administration. As a result, businesses will receive additional funds, which they are currently forced to use to attract additional specialists in the legal and financial fields, inspections, court fees, meetings of fiscal authorities, etc. The released resources (and related funds) will increase the profitability of companies and can be used for further development of specific organizations, which in turn will increase their profitability and, consequently, increase revenues from value added tax.

Keywords: value added tax, VAT, state budget, administration, indirect taxes, reform.

JEL Classification H61, H25

Formulas: 0; **fig.:** 2; **tabl.:** 1; **bibl.:** 9.

Вступ. Сучасна економічна ситуація вимагає великої фінансової підтримки з боку держави, якщо ж у держави немає стабільного джерела для отримання видатків — це об'єктивно неможливо. Сьогодні одним із таких джерел є податок на додану вартість (далі — ПДВ), який забезпечує близько третини всіх надходжень до бюджету, але водночас ПДВ є одним із найбільш суперечливих податків.

Отже, з одного боку, це один із найважливіших джерел надходжень до Мінфіну, з другого — з ним пов'язані найбільша кількість шахрайств та втрат бюджету. Тому реформа податку на додану вартість і питання управління потребують глибокого вивчення, а отримані результати мають практичну цінність.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Податок на додану вартість має непрямий характер. Такий підхід потрібний для стимулювання експорту та збільшення валютних потоків у країну. ПДВ — це податок з товарів і послуг кінцевих споживачів, а не виробників, оскільки кожного разу, коли споживач приходить до магазину або замовляє послугу, саме він сплачує ПДВ. Таким чином, за сучасних економічних умов податок на додану вартість в Україні розглядається переважно як інструмент формування доходів державного бюджету. Тому, за статистикою, податок на додану вартість становить приблизно 30—40 % від загального обсягу надходжень державного бюджету. Так, 2020 року обсяг податку на додану вартість, що надійшов до українського бюджету, становив 400,6 млрд грн, а його частка в доходах державного бюджету — 37,2 %. Хоча податок і відіграє важливу фінансову роль, слід зазначити, що чинна система функціонування та управління ПДВ має серйозні недоліки.

Багато аспектів обліку податок на додану вартість, у тому числі й питання нормативно-правового регу-

лювання ПДВ, його адміністрування та принципів нарахування, відображені у працях: С. Голова, Ф. Ф. Бутинця, Т. В. Давидюка, Н. М. Малюги, Л. Ловинської, О. Малишкіна та інших учених.

Проведений аналіз наукових праць, присвячених питанню управління податку на додану вартість, показав, що в Україні немає єдиного й визнаного методу реформування ПДВ. Крім того, науковці не приділили достатньої уваги аналізу механізму ПДВ і непрозорій системі розрахунку податку на додану вартість, а також дослідженню та визначенню передумов реформування ПДВ в Україні [1—3].

Основною проблемою функціонування ПДВ є його складний механізм управління і непрозора система розрахунку податку, особливо ПДВ-рахунків і порядку відшкодування експортного ПДВ. Потреба розв'язання вищенаведених проблем і визначає злободенність та необхідність проведення нашого наукового дослідження.

Метою статті є дослідження сутності та сучасного стану податку на додану вартість в Україні, визначення основних проблем функціонування ПДВ і напрямів його реформування. Досягнення нашої мети ми плануємо такими шляхами:

- визначити основні положення законодавства, що стосуються функції податку на додану вартість;
- визначити основні питання, пов'язані зі збором та адмініструванням податків;
- проаналізувати можливість і напрям реформування ПДВ в Україні;
- надати конкретні рекомендації щодо шляхів реформування ПДВ.

У роботі використовувались такі загальнонаукові методи пізнання: аналіз і синтез, індукція і дедукція, визначення понять та їхня класифікація, сходження

від конкретного до абстрактного і від абстрактного до конкретного. На основі логічного методу ми сформулювали правові поняття, виконали їхню класифікацію, зробили поділ досліджуваних явищ на окремі види і підвиди. Системний метод допоміг розглянути ПДВ як складову системи податків, що складається з окремих елементів, кожен з яких виконує певну функцію, між якими існує взаємозв'язок (структура), що зумовлює місце кожного елемента в цій системі.

Результати дослідження. Важливим джерелом формування державного бюджету є непрямий податок — «додатковий податок», що стягується з ціни окремих товарів і послуг, який сплачує суб'єкт господарювання — виробники та торговельні підприємства під час виходу товарів (послуг) з обігу до споживачів. ПДВ включається в ціну товарів (проектів, послуг) і сплачується покупцем, але його розрахунок і перерахування до державного бюджету здійснює продавець [4, с. 213].

В Україні ПДВ впроваджено з 1991 року. З моменту введення він змінювався декілька разів, а 1992-го його було зменшено до 20 %. Зважаючи на тогочасний дефіцит бюджету, з 18.05.1993 ПДВ знову підвищили до 28 %, що, своєю чергою, призвело до ухилення від сплати податку й викликало необхідність повторного зниження до рівня 20 % [5, с. 142].

У післякризовий період, з 2008 до 2014 рр., у світі спостерігалася тенденція податкового реформування. Що ж до нашої країни, то 2016 року було зроблено спробу поліпшити управління податком на додану вартість, зокрема Закон України від 24 грудня 2015 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості доходів бюджету» № 909-VIII вніс суттєві зміни до ПКУ в частині визначення податкових зобов'язань щодо ПДВ і його сплати до бюджету. Наказом Міністерства фінансів України від 28.01.2016 № 21 «Про затвердження форм та порядку заповнення і подання декларації з податку на додану вартість» затверджено нову декларацію з податку на додану вартість для забезпечення відповідності вимогам Податкового кодексу [3].

Основними законодавчими нововведеннями щодо ПДВ є ставки ПДВ у розмірі 20, 7 і 0 %. Так, згідно з п.1 статті 185 Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI, зі змінами та доповненнями, «об'єктом оподаткування ПДВ є операції платників податку з постачання послуг», «місце постачання яких розташоване на митній території України», відповідно до статті 186 ПКУ [6]. Щодо неоподатковуваних операцій, то зазначимо, що відповідно до статті 197 ПКУ до цієї категорії належать «послуги, які забезпечують немовлят дитячим харчуванням та дитячими товарами» за переліком, затвердженим Кабміном. А також «надання послуг закладами освіти вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти, у тому

числі аспірантури та докторантури, навчальними закладами, які мають ліцензію на надання таких послуг, а також будинкам культури, дитячим музичним, художнім, спортивним школам і гурткам, школам мистецтв, та обслуговування студентів у гуртожитку, школам мистецтв та послуг з проживання учнів або студентів у гуртожитках» [6]. Пункт 197 ПКУ містить ще багато напрямів звільнених від оподаткування, але зважаючи, що з 01.01.2022 до цієї статті будуть внесені зміни, передбачені Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, отриманих нерезидентами у вигляді виплати за виробництво та/або розповсюдження реклами, та удосконалення порядку оподаткування ПДВ операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам» від 03.06.2021 № 1525-IX, не бачимо сенсу спинятися на цьому аспекті детальніше.

Зазначимо лише, що, проаналізувавши статті ПКУ, які містять інформацію відносно ПДВ, ми дійшли висновку, що, попри позитивні зрушення відносно ПДВ, основним недоліком чинної системи податку на додану вартість і функціонування всієї податкової системи України залишається фіскалізація податків, а основною метою — наповнення бюджету, тобто збільшення сум податків, що відбувається незалежно від економічних складових податкової системи, яка підлягає нарахуванню та сплаті. Негативна ситуація склалася власне тому, що все ще існує нестійкість правової бази, що проявляється в неузгодженості та частих змінах нарахування і сплати податку на додану вартість, що, у свою чергу, призводить до ускладнення правил і, як наслідок, збільшення сум податку до сплати, а в разі проведення перевірок — сум нарахованих штрафних санкцій.

Ще одна серйозна вада, що заважає реформуванню ПДВ, — корупція. Як відомо, на практиці відшкодування ПДВ часто супроводжується незаконними економічними винагородами посадовим особам, відповідальним за відшкодування податків та уникненням штрафних санкцій під час перевірок. Тому нова форма податкової декларації з ПДВ, яку з 2016 року подають в електронному форматі, є актуальною і прогресивною. Але головною передумовою є дотримання механізмів контролю всіма платниками податків. Практична ж діяльність вітчизняних підприємств показала, що чинний механізм електронної звітності про доходи досі є досить складним і незрозумілим, а суб'єкти підприємницької діяльності допускають чимало помилок. У результаті чого потрібно захистити свої права і ділову репутацію шляхом доведення правоохоронним органам відсутності у своїх діях ознак злочину чи правопорушення.

В Україні податок на додану вартість є одним з основних джерел доходу, що підтверджують наведені аналітичні дані (рис. 1).

Рис. 1. Бюджетоутворювальні доходи Державного бюджету України 2020 року

Примітка. Побудовано за даними про виконання Державного бюджету [7].

Актуальним на сьогодні є питання визначення економічної природи ПДВ, а саме відображення показників ПДВ у частині державного бюджету, оскільки тягар сплати податку лягає на кінцевого споживача (табл.).

Так, згідно з показниками про виконання Державного бюджету за 2018, 2019 і 2020 роки [5], 2018 року розмір податкових надходжень до Державного бюджету України в частині ПДВ становив 374,5 млрд грн. Наступного, 2019 року частка податкових надходжень збільшилась на 4,2 млрд грн, і вже становила

378,7 млрд грн. А 2020 року частка податкових надходжень, порівняно з 2019-м, у частині ПДВ збільшилась ще на 21,9 млрд грн, сума відрхувань — 400,6 млрд грн.

Наведені дані свідчать, що основним податком на формування бюджету, як і раніше, залишається ПДВ. Він забезпечує більш як третину від загальної суми податкових надходжень, навіть попри відшкодування, що були здійснені платникам податків у формі податкового кредиту.

Таблиця

Доходи бюджету України за 2018—2020 роки

Податки	2018	2019	2020
Податкові надходження	986 348,5	1 070 321,8	1 136 687,2
у тому числі:			
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	336 083,0	392 775,2	413 579,0
у тому числі:			
податок та збір на доходи фізичних осіб	229 900,6	275 458,5	295 107,3
з них:			
військовий збір	18 723,5	22 425,5	23 929,5
податок на прибуток підприємств	106 182,3	117 316,8	118 471,8
Податки на власність	1,1	-0,03	0,6
Рентна плата і плата за використання інших природних ресурсів	50 086,9	52 024,9	57 112,6
Внутрішні податки на товари і послуги	507 158,0	515 766,6	554 450,4
у тому числі:			
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	72 695,5	71 343,5	82 314,9
акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	54 062,3	59 409,8	64 366,5
акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів	5 892,0	6 323,1	7 168,9
податок на додану вартість	374 508,2	378 690,2	400 600,1
Податки на міжнародну торгівлю і зовнішні операції	27 076,6	30 086,0	30 460,5
Збори на паливно-енергетичні ресурси	-6,2	-0,3	0,7
Місцеві податки і збори, включаючи нараховані до 1 січня 2011 року	61 025,7	73 575,6	75 686,3
Інші податки та збори	4 923,4	6 093,8	5 397,1

Примітка. Побудовано за даними про виконання Державного бюджету [7].

Показники, проаналізовані за 2018—2020 роки, виявили, що головним джерелом надходжень до бюджету України за 2020 рік є податок на додану вартість, який забезпечує надходження в розмірі 400,6 млрд грн, а це 37,2 % усіх надходжень до бюджету, і податки

на доходи й податки на прибуток, що 2020 року разом становлять 413 млрд грн.

Отже, як наочно видно, зміни в податковому законодавстві станом на кінець 2020 року не призвели до оптимізації управління податком на додану вартість,

оскільки основний тягар так і залишився в частині ПДВ, а значить і «на плечах» кінцевого споживача. Вищенаведена ситуація може свідчити про те, що реалізовані «поліпшення» — не виконуються, або ж фактичний час їх упровадження — недостатній.

На наш погляд, що збігається з думками багатьох вітчизняних учених, одним із ключових моментів реформи ПДВ є не заміна податку на додану вартість, а подальша оптимізація механізмів його стягнення [4; 5]. Водночас серед науковців, що виступають за збереження ПДВ, тривають суперечки відносно збереження ставки в розмірі 20 %, що є досить високою у порівнянні зі ставкою податку, прийнятою, наприклад, в Європі.

Чинна ставка ПДВ сукупно з іншими податками і відрахуваннями — значно підвищила ціни на вітчизняну продукцію і знизила її конкурентоспроможність, тому її й витісняє з ринку імпортна продукція. На нашу думку, зниження поточної ставки ПДВ сприятиме зменшенню податкового тягара, тим самим зменшуючи ухилення від сплати податків, збільшуючи його базу. Водночас зниження ставки податку на додану вартість може призвести до здешевлення вітчизня-

ної продукції в майбутньому, збільшення надходжень до бюджету за рахунок відродження підприємництва, зменшення ухилення від сплати податків, корупції та збільшення попиту.

Ще один із проблемних аспектів у частині ПДВ, який хотілося б запропонувати до розгляду, — це ПДВ-рахунки. Сподіваємося, більшість знає, що для обліку розрахунків із бюджетом використовується так звана система ПДВ-рахунків. Для тих же, хто з таким поняттям зіштовхується вперше, доводимо до відома, що ПДВ-рахунок (електронний рахунок або рахунок у системі електронного адміністрування податку) — це рахунок, відкритий платникові ПДВ у Казначействі, на який такий платник перераховує кошти з власного поточного рахунку, потрібні для досягнення розміру суми, на яку треба заплатити ПДВ, а також у сумі, потрібної для сплати до бюджету узгоджених податкових зобов'язань. Кошти з такого рахунку підлягають перерахуванню до бюджету та/або на спеціальний рахунок.

Для того, щоб показати, як саме працює механізм ПДВ-рахунків, ми розробили і зобразили відповідну схему (рис. 2).

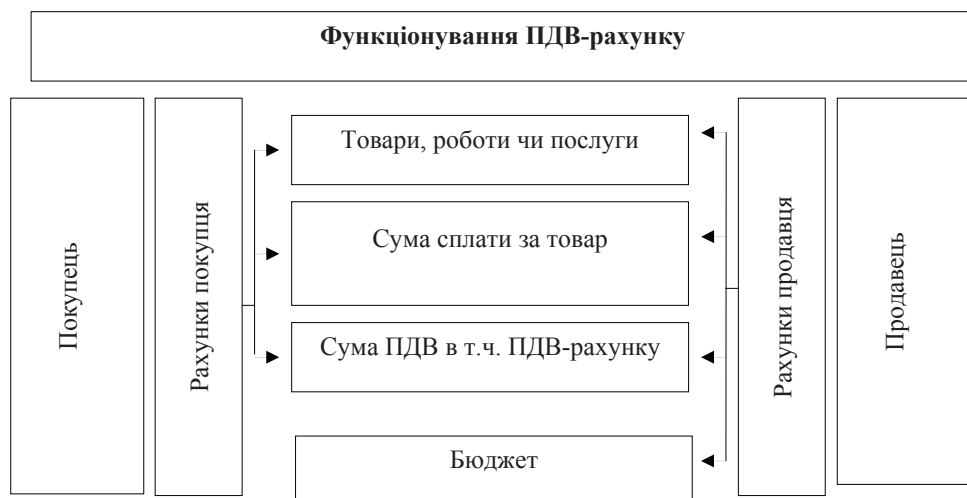

Рис. 2. Загальна структура і механізм функціонування ПДВ-рахунку у процесі господарських операцій

Примітка. Авторська розробка.

Нагадаймо, що згідно зі статтею 201 ПКУ при здійсненні операцій із постачання товарів / послуг платник податку на додану вартість — продавець товарів / послуг зобов'язаний виписувати податкові накладні, реєструвати їх в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі — ЄРПН) і надавати їх покупцеві в разі потреби. Податкові накладні, виписані та зареєстровані в ЄРПН платниками ПДВ, є для покупця таких товарів / послуг підставою для нарахування сум податку, що належать до податкового кредиту [6]. Але якщо коштів на ПДВ-рахунок не достатньо, то продавець не може зареєструвати податкову накладну, а покупець — отримати податковий кредит. Отже, з веденням у дію ПДВ-рахунків «Покупець» і «Продавець» стають

взаємопов'язаними та взаємозалежними, що й відображено на рис. 2. З одного боку, це добре, оскільки присутній подвійний контроль, а з другого — такі «добросусідські відносини» викликають низку непорозумінь, що в підсумку призводить до штрафних санкцій.

Основним же недоліком бюджетних ПДВ-рахунків, по-перше, є відстрочення «податкових знижок» (податкового кредиту), точніше, відсутність таких знижок. По-друге, кошти, надані реальним експортерам, принесуть країні прямі збитки, особливо збитки, пов'язані з фальшивими операціями та необґрунтованим підвищенням експортних цін. Крім того, як зазначалося вище, бюджетне відшкодування ПДВ наразі є досить корупційним.

На основі викладеного матеріалу можна визначити головні напрями і пріоритети реформування ПДВ. Якщо знизити ставку ПДВ (у порівнянні з чинними умовами), споживачі отримають нижчі ціни. Знижуючи ставку податку, варто також уважно переглянути торгові групи, які зараз користуються пільгами з податку на додану вартість. Серед них слід залишити лише технологічні та спеціальні види бізнесу, звільнені від ПДВ, що стимулюватимуть загальну економіку і розвиватимуть окремі галузі. Зниження ставки ПДВ має призвести до зниження внутрішніх цін на продукцію та збільшення попиту, тому за рахунок відновлення економіки не відбудеться значних негативних коливань показників державного бюджету.

Спрощення правил нарахування і сплати ПДВ допоможе розв'язати проблеми щодо адміністрування ПДВ. Так, спрощення механізмів нарахування і сплати ПДВ запобігатиме нарахуванню штрафів та пені, що, безумовно, знизить доходи бюджету. Але водночас і зменшить витрати на утримання обладнання для податкових і митних органів. Так, на фінансову та фіскальну діяльність у бюджеті — 2020 було закладено 16,7 млрд грн. Погодьмося, просто шалені кошти, особливо виходячи з нинішньої економічної нестабільності, що зумовлена воєнним протистоянням і великою захворюваністю серед українського населення на COVID-19.

Грамотне адміністрування ПДВ звільнить кошти бізнесу, що використовуються для залучення додаткових фахівців із бухгалтерського обліку та права, перевірок, судових зборів, зборів до фіскальних органів тощо; вивільнені ресурси (і відповідні кошти) підвищать прибутковість компанії та можуть бути використані на подальший розвиток конкретної компанії, а значить і галузі в цілому.

Підвищення відповідальності щодо корупції у сфері стягнення та управління податком на додану

вартість, а також правового механізму відповідальності відповідно до законодавства зменшить витрати суб'єктів господарювання, що змушені витрачати кошти на надання хабарів. За неофіційними даними, наведеними в Інтернет-мережі, розмір незаконної економічної компенсації за відшкодування ПДВ 2020 року досяг 25—40 % і, за оцінками спеціалістів, це понад 40 млрд грн. До того ж прозорість і реальність відшкодування експортного ПДВ підвищить конкурентоспроможність експортноорієнтованих секторів економіки, що позитивно вплине на загальну вітчизняну економіку, особливо на валютний ринок.

Висновки. Податок на додану вартість є ефективним фіскальним інструментом як в Україні, так і в багатьох країнах світу, оскільки зможе забезпечити значні надходження до державного бюджету, тому механізм управління ПДВ у більшості країн постійно вдосконалюється. Проведені дослідження показали, що різні аспекти реформування податку на додану вартість — пов'язані між собою, чинні ж методи — недостатньо ефективні. Обґрунтовано, що основними проблемами сучасного адміністрування ПДВ стала недооцінка економічних складових податкової системи, складних механізмів і непрозорих систем розрахунків, які створюють передумови для недостатнього фінансування країни і сприяють корупції.

Ми визначили основний напрям і сучасні можливості реформування податку на додану вартість, серед яких можна виділити:

- 1) перегляд і як результат — зниження ставки ПДВ;
- 2) спрощення правил нарахування і сплати ПДВ;
- 3) грамотне адміністрування ПДВ;
- 4) підвищення відповідальності щодо корупції.

Вищезазначені новації стимулюватимуть економіку і спростять адміністративні правила. Вони ж мають стати основою для наступних досліджень у питання реформування податку на додану вартість.

Література

1. Голов С. Теорія багатоцільового бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 4. С. 3—13. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2011_4_2.
2. Гончарюк А. О., Наріжня А. О., Черевик Н. В. Податок на додану вартість в контексті діючого законодавства України. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2017. № 2 (44). С. 318—323.
3. Жукевич О. М. Актуальні проблеми застосування ПДВ в Україні. *Економічний простір*. 2014. № 22/2. С. 258—264.
4. Соколовська А. М. Основи теорії податків : навч. посібник. Київ : Кондор, 2015. 326 с.
5. Бухгалтерський податковий облік : навч. посіб. для студ. спец. 7.050106 «Облік і аудит» / за ред. Ф. Ф. Бутинця, С. Л. Берези. 2-ге вид., доповн. і переробл. Житомир : ЖДТУ, 2004. 384 с.
6. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13—14, 15—16, 17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
7. Виконання Державного бюджету. Звітність / Державна казначейська служба України. URL : <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>.
8. Паянок Т. М. Ефективність податку на додану вартість та напрями його реформування в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08. Ірпінь : Національний університет Державної податкової служби України, 2014. 16 с.
9. Митний кодекс України : Закон України № 4495-VI від 13.03.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.

References

1. Holov, S. (2011). Teoriia bahatotsilovoho bukhhaltenskoho obliku [Theory of multipurpose accounting]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt — Accounting and auditing*, 4, 3—13. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2011_4_2 [in Ukrainian].
2. Honchariuk, A. O., Narizhnia, A. O., & Cherevyk, N. V. (2017). Podatok na dodanu vartist v konteksti diiuchoho zakonodavstva Ukrainy ta problemy bukhhaltenskoho obliku [Value added tax in the context of current legislation of Ukraine]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Ekonomichni nauky — Bulletin of Zhytomyr State Technological University. Economic sciences*, Vol. 2, 44, 318—323. Retrieved from [https://doi.org/10.26642/jen-2008-2\(44\)-318-323](https://doi.org/10.26642/jen-2008-2(44)-318-323) [in Ukrainian].
3. Zhukevych, O. M. (2014). Aktualni problemy zastosuvannya PDV v Ukraini [Current problems of VAT application in Ukraine]. *Ekonomichniyi prostir — Economic Scope*, 22/2, 258—264 [in Ukrainian].
4. Sokolovska, A. M. (2015). *Osnovy teorii podatkov [Fundamentals of tax theory]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
5. Butynets, F. F., & Bereza, S. L. (Eds.). (2004). *Bukhhalterskyi podatkovi oblik [Tax accounting]*. Zhytomyr: ZhDTU [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada Ukrainy. (2011). Podatkovi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 roku № 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of December 2, 2010 № 2755-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13—14, 15—16, 17. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
7. Derzhavna kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy. (2021). *Zvitnist. Vykonannya Derzhavnoho biudzhetu [Reporting. Execution of the State budget]*. Retrieved from <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> [in Ukrainian].
8. Paianok, T. M. (2014). Efektyvnist podatku na dodanu vartist ta napriamy yoho reformuvannya v Ukraini [Effectiveness of Value Added Tax and Directions of its Reform in Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Irpin: Natsionalnyi Universytet derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy [in Ukrainian].
9. Verkhovna Rada Ukrainy. (2012). Mytnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 4495-VI vid 13.03.2012 [Customs Code of Ukraine: Law of Ukraine № 4495-VI dated March 13, 2012.]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 17. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws> [in Ukrainian].